Vint anys d'estudis i edicions sobre la Renaixença al País Valencià (1984-2004)

Gabriel Sansano
(Universitat d'Alacant)

Rafael Roca Ricart
(Universitat de València)

0. Introducció

La imatge que la societat valenciana té actualment de la Renaixença es fonamenta, en bona mesura, en dues concepcions *militants* i oposades: d'una banda, connectada al pensament predominant en la mateixa Renaixença, una mitificació endolcida de l'obra d'alguns prohoms d'aquell moviment (Llorente, Escalante, Llombart...) que saberen «captar les essències valencianes»; de l'altra, l'avaluació crítica d'aquest mateix període i autors derivada dels estudis i les anàlisis efectuats durant les dècades dels anys 60 i 70, potser més atentes al que hauria d'haver estat la Renaixença que no al que realment va ser. Així, alguns dels més destacats investigadors valencians del segle XX, entre ells Manuel Sanchis Guarner, Joan Fuster, Ricard Blasco o Alfons Cucó, en feren un primer diagnòstic altament meritori, per al temps i el moment en què fou elaborat, però que a hores d'ara resulta insuficient i inexacte.

Fruit d'aquests estudis capdavanters, l'inici de la dècada dels vuitanta es prometia molt esperançadora amb les aportacions de Vicent Simbor, del mateix Ricard Blasco, Lluís Guarner, Josep Lluís Sirera i Eduard J. Verger. El resultat de tot aquest treball és ben palés, perquè els estudis i les edicions del segle XIX produïts al País Valencià han avançat molt en els darrers vint anys (1984-2004).

No obstant això, potser no han avançat tant com hauria calgut perquè, de fet, les noves línies de recerca encara no han arribat a impregnar el cos docent i social valencià, la major part del qual continua donant per bones les conclusions de fa trenta i quaranta anys. Unes conclusions, d'altra banda, altament negatives, molt poc benvolents amb els homes i les

obres de la nostra Renaixença, que repetidament ha sigut qualificada com a fallida i «fracassada». Alhora, cal remarcar que aquesta avaluació poc optimista de la Renaixença valenciana és la que, si fa no fa, preval encara avui dia en els estudis de filologia catalana que es fan arreu, no tan sols al País Valencià.

Una sèrie de circumstàncies tècniques, socials, ideològiques i de conjuntura política poden ajudar a explicar —no pas a justificar— el fet que, històricament, el segle XIX i la Renaixença hagen despertat tan poc interés entre els investigadors valencians. Sense ser les úniques, caldria remarcar-ne tres de manera particular:

1r. La dificultat d'accedir a determinats arxius i biblioteques privats, claus per a comprendre el període i els escriptors a què ens referim, com ara el de la societat Lo Rat Penat, la primera i la més important de totes les entitats que han treballat per la cultura valenciana.

2n. La manca de curiositat i els prejudicis que entre els nostres estudiosos ha suscitat l'època. És realment sorprenent que cap investigador valencià no haja considerat necessari enllestir una tesi doctoral sobre un personatge tan cabdal com ara Constantí Llombart. Un fet així només s'explica com a conseqüència de la imatge de fracàs i desencís que d'aquell període han tingut les darreres generacions de valencians.

3r. Ni la societat ni la tasca que protagonitzaren els escriptors valencians de finals del segle XIX no han estat enteses correctament. Una incomprensió que ha provocat una aversió fins i tot ideològica. Sovint, a Llorente, a Llombart i a la resta de ratpenatistes se'ls han adjudicat alguns dels mals —com ara el folklorisme, el sucursalisme o l'anticatalanisme— que des de fa anys tristament caracteritzen el País Valencià. Quan, segurament, el que ha passat és que no s'han arribat a comprendre conceptes tan fonamentals com el «provincialisme» i l'«apoliticisme» que exhibiren els nostres renaixencistes.

Si llancem la vista enrere veiem que l'estudi del XIX valencià estava, a la dècada dels anys 80, aparentment resolt, però tancat en fals. L'anàlisi que sobre la lírica llorentina enllestí Lluís Guarner l'any 1983 evidencià que Llorente no havia estat suficientment estudiat ni entés, que no comptàvem amb investigacions que ens explicaren amb detall ni què es feia als Jocs Florals ni quines activitats concretes realitzava Lo Rat Penat.

En aquest sentit, afortunadament alguna cosa s'ha avançat. Moltes de les teories que aleshores eren acceptades gairebé per assentiment ara comencen a ser qüestionades i, en general, hom percep una voluntat de revisar i d'aprofundir en l'estudi del període i dels seus personatges. Els darrers vint anys han sigut fructuosos pel que fa a la recuperació i el coneixement de la nostra Renaixença, sobretot quant a les interpretacions sobre la Renaixença en un sentit global, la valoració de la ideologia i l'obra de Teodor Llorente i els estudis sobre el teatre popular, amb Escalante al capdavant.

Això no obstant, tot sembla indicar que el millor encara està per arribar. Així, esperem els estudis i les edicions de l'obra de Jacint Labaila, Víctor Iranzo, Lluís Cebrian, Constantí Llombart, etc., o la simple revisió de l'obra de Vicent W. Querol, entre altres. A més cal no oblidar la qüestió sempre difícil entre teatre i Renaixença, les activitats i la projecció social de Lo Rat Penat, el costumisme... Com es pot veure, feina no en manca.

Per acabar, cal dir que darrerament hem observat com nous col·legues historiadors, com ara Manuel Martí i Ferran Archilés, han représ l'interés específic per la Renaixença valenciana i ens estan oferint noves visions del teixit social i ideològic de la societat valenciana de la segona meitat del segle XIX, anàlisis que són molt profitoses i estimulants per als estudis d'història filològica i literària.

Amb la voluntat d'esperonar la recerca sobre aquest període, reunim ací un elenc bibliogràfic selecte, força representatiu i complet dels estudis efectuats al llarg dels darrers vint anys. És possible que se'ns hi haja oblidat alguna cosa, derivat del fet que podem dir que, gairebé, és impossible d'estar al dia sobre l'abundant i diversa bibliografia apareguda en els darrers vint anys sobre la societat i la literatura valencianes del segle XIX. Tant de bo continuem per aquest camí.

I. Estudis entre 1968 i 1984

BALAGUER, Enric. «Revolució burgesa i qüestió nacional a través d'*El Mòle* (1837-1840/41)». *La Rella*, 3 (1984), p. 51-61.

BLASCO, Ricard. «Síntesi històrica de la impremta valenciana». Dins: *Homenatge a la impremta valenciana 1474-1974*. València: Gorg, 1974, p. 5-49.

— «Els valencians de la Restauració. Estudi sobre la composició de la societat valenciana del 1874 al 1902» [I]. *Estudis Romànics*, XVIII (1981-1983 [1976]), p. 1-211.
— «Els valencians de la Restauració. Estudi sobre la composició de la societat valenciana del 1874 al 1902» [II]. *Estudis Romànics*, XIX (1984-1986 [1976]), p. 1-183.
— *Poesia política valenciana, 1802-1939*. València: E. Climent, ed., 1979.
— «Llengua i pàtria al País Valencià durant la Renaixença». *Saó*, 74 (1984), p. 12.
— *Estudis sobre la literatura del País Valencià (1859-1936)*. València: Universitat de València, 1984.
BLASCO CARRASCOSA, Joan Àngel. *Krausisme i Renaixença a València*. València: Fernando Torres, editor, 1984.
CERVERA BAÑULS, David. *La prensa valenciana en su aportación a la «Renaixença»*. València: Ajuntament de València, 1976.
CUCÓ, Alfons. *El valencianisme polític (1874-1936)*. València: Garbí-Lavínia, 1971; 2a ed., Catarroja-Barcelona: Afers, 1999.
FERRRER, Enric. «Contribució a l'estudi de la ideologia de la Renaixença valenciana. Joan Baptista Pastor i Aicart i el debat sobre el Naturalisme». *Cairell*, núm. 7, València, 1981, p. 43-52.
FUSTER, Joan. «Llengua i literatura al País Valencià en el primer terç del segle XIX». Dins: *La decadència al País Valencià*. Barcelona: Curial, 1976, p. 147-189.
— «Pròleg». Dins: *Caciquisme roig*, de Lluís Bernat. València: Institució Alfons el Magnànim, 1984, p. 7-35.
GUARNER, Luis. *Poesía y verdad de Vicente W. Querol*. València: IAM, 1976.
LLORIS, Manuel. *Constantí Llombart*. València: IAM, 1981.
MONLLEÓ, Rosa. «El sector moderat de la Renaixença valenciana. Anàlisi de la seua positura ideològica a propòsit d'un debat suscitat el setembre de 1868». *Actes del Col·loqui Internacional sobre la Renaixença (18-22 de desembre de 1984)*, vol. I. Barcelona, 1992, p. 157-187.
SANCHIS GUARNER, Manuel. *Renaixença al País Valencià*.València: Tres i Quatre, 1968; 2a ed., 1982.
— *El sector progressista de la Renaixença valenciana*. València: IFV, 1978.
— *Els inicis del teatre valencià modern (1845-1874)*. València: IFV, 1980.
SIMBOR, Vicent. *Els orígens de la Renaixença valenciana*. València: IFV, 1980.

VERGER, E.-J. «Nota sobre la poesia valenciana del segle XIX». Dins: *Antologia dels poetes valencians II. El segle XIX*. València: Institució Alfons el Magnànim, 1984, p. 7-30.

II. Sobre biblioteques i arxius

BAS MARTÍN, Nicolás. «Estudio preliminar». Dins: J. E. SERRANO Y MORALES. *Reseña histórica en forma de diccionario de las imprentas que han existido en Valencia desde la introducción del arte tipográfico en España hasta el año 1868*. València: Ajuntament de València, 2000 [Edició facsímil de la de 1898-99], p. XIII-XXIX.

CHAPA VILLALBA, Salvador. «Sobre Ribelles Comín». Dins: *Homenaje a Pilar Faus y Amparo Pérez*. València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1995, p. 35-38.

GÓMEZ-SENENT MARTÍNEZ, Carmen. «La Biblioteca Serrano Morales». Dins: *Homenaje a Pilar Faus y Amparo Pérez*. València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1995, p. 309-311.

GINER, Rosa. *Manuscrits del Fons de la Biblioteca Serrano Morales*, 2 vol. València: Ajuntament de València, 1991.

SANSANO, Gabriel. «De la importància dels arxius i de les col·leccions teatrals». Dins: F. REUS BOYD-SWAN. *Fondo de teatro castellano de la Biblioteca Bas Carbonell*. Alacant: ICJG-A, 1997, p. 7-13.

III. Estudis generals sobre el XIX

a. Història política i cultural

ANDRÉS PÉREZ, Josep. «El federalisme de Vicent Blasco Ibáñez i la qüestió valenciana». *Afers. Fulls de Recerca i Pensament*, 44 (2003), p. 175-204.

ARCHILÉS, Ferran. *Parlar en nom del poble. Cultura política, discurs i mobilització social al republicanisme castellonenc, 1891-1909*. Castelló: Ajuntament de Castelló, 2002.

— «Contra "el fermaler verí centralista". Gaetà Huguet i les possibilitats i els límits del federalisme al País Valencià». *Afers. Fulls de Recerca i Pensament*, 44 (2003), p. 107-140.

BALDÓ, Marc. «Consolidació de la cultura burgesa». Dins: P. RUIZ TORRES (coord.). *Història del País Valencià. Època contemporània*, vol. V. Barcelona: Edicions 62, 1990, p. 167-220.
SIRERA, Josep Lluís. «Una agitada vida cultural (1834-1868)». *Batlia*, 8 (primavera-estiu 1988), p. 25-37.

b. Història literària

AHUIR, Artur; PALAZÓN, Alicia. *Historia de la Lliteratura Valenciana*, vol II. Segles XVII-XX. València: RACV, 2002.
BLASCO, Ricard. «Llengua i pàtria al País Valencià durant la Renaixença». *Caplletra*, 4 (1988), p. 43-67.
SOLER I GODES, Enric. «Literatura fallera (1850-1936)». Dins: *Historia de las Fallas*. València: Levante EMV, 1990, p. 271-276.
RODRIGO MANCHO, R. «Fallas y literatura en el siglo XIX». Dins: *Historia de las Fallas*. València: Levante EMV, 1990, p. 115-120.
SALVADOR, Vicent. «Crítica i activitat editorial a València: Cabrerizo, Boix, Bonilla». *El segle romàntic*. Vilanova i la Geltrú, 1997, p. 137-153.
SANSANO, Gabriel. «Mariano de Cabrerizo, llibreter i mercader de llibres». Dins: M. de CABRERIZO. *Memorias de mis vicisitudes políticas*. Alacant, 1996, p. 7-21.
SIRERA, Josep-Lluís. *Història de la literatura valenciana*. València: IVEI, 1995.
VENTURA, Vicent. «Als cent anys de la mort de Constantí Llombart». *Caplletra*, 16 (1994), p. 261-264.

c. Història lingüística

ALPERA, Lluís. «Actituds lingüístiques dels lexicògrafs valencians del segle XIX». *Caplletra*, 11 (1991), p. 51-67.
CASANOVA, Emili. «Valencià *versus* català als segles XVIII i XIX i Vicent Salvà». *Estudios Románicos*, vol. IV, Universidad de Murcia, Múrcia, 1987-89, p. 197-217.
CHINER GIMENO, Jaume J. «Qüestions filològiques i literàries en un epistolari de Pasqual Boronat i Barrachina amb A. Rubió i Lluch, Roc Chabàs i M. Menéndez y Pelayo». *Miscel·lània Germà Colón 4*. Barcelona, 1995, p. 181-195.

CLIMENT MARTÍNEZ, Josep Daniel. *L'interés per la llengua dels valencians (segles XV-XIX)*. València: CVC, 2003.

COLOMINA I CASTANYER, Jordi. «Joaquim Martí i Gadea com a lexicògraf i com a dialectòleg». *Caplletra*, 11 (1991), p. 147-165.

GARCIA FRASQUET, Gabriel. «Sobre algunes adaptacions dialectals d'obres literàries catalanes». Dins: *Actes del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana VIII. Àrea 7, Història de la Llengua*. València: IFV, 1989, p. 461-486.

MARTÍ MESTRE, Joaquim. «Aproximació a la llengua del segle XIX a través dels sainets valencians». Dins: *Panorama de la investigació lingüística a l'Estat espanyol*. València: Universitat de València, 1996, p. 236-248.

MARTINES I PERES, Josep. *El valencià del segle XIX. Estudi lingüístic del «Diccionario valenciano» de Josep Pla i Costa*. Barcelona: IIFV/PAM, 2000.

RAFANELL, August. «El llemosinisme valencià a la darreria del segle XIX». *Caplletra*, 11 (1991), p. 35-48.

IV. Romanticisme i Renaixença

ARCHILÉS, Ferran; MARTÍ, Manuel. «Satisfaccions gens innocents. Una reconsideració de la Renaixença valenciana». *Afers*, 38 (2001), p. 157-178.

— «Renaixença i identitats nacionals al País Valencià». Dins: M. NICOLÀS (ed.). *Actes del Congrés Bernat i Baldoví i el seu temps. Sueca, 3, 4 i 5 de març de 1999*. València: Universitat de València, 2002, p. 51-71.

BALDÓ, Marc. «Les arrels socials de la Renaixença (1837-1902)». *Saó*, 136 (1990), p. 33-35.

GUARNER, Lluís. *La Renaixença valenciana i Teodor Llorente*. Barcelona: Ed. 62, 1985.

MONLLEÓ, Rosa. *La burguesía valenciana en el Sexenio democrático*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, 1996.

ROCA RICART, Rafael. «L'empremta dels clàssics en la Renaixença valenciana». *Saó*, 170 (gener 1994), p. 39-41.

— «La segona Renaixença o l'herència de Llorente». *Saó*, 189 (octubre 1995), p. 43-46.

— «Tres visites del Centre excursionista de Lo Rat-Penat a Alaquàs (1880, 1897 i 1898)». *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 1996, p. 11-29.

— «El Centre excursionista de Lo Rat Penat». *Saó*, 240 (maig 2000), p. 31–34.
— «L'erudició i la Renaixença valenciana». Dins: *Ballester Broseta i els eruditsdel segle XIX. Actes de les III Jornades Culturals. Algemesí, 18, 19 i 20 de novembre, 1998*, a cura de Vicent Josep Escartí i Josep Enric Estrela. València: Ajuntament d'Algemesí - Editorial Saó, 2001, p. 137–150.
— «Jocs Florals i país». Dins: *Festa i literatura. Actes de les IV Jornades Culturals (Algemesí, 15, 16 i 17 de novembre de 2000)*, a cura de Vicent Josep Escartí i Josep Enric Estrela. València: Ajuntament d'Algemesí - Editorial Saó, 2003, p. 109–125.
— «De poble en poble, de vila en vila. Lo Rat Penat per l'Horta Sud (1880–1906)». *Torrens. Estudis i investigacions de Torrent i comarca* [Torrent], 15 (2003), p. 9–53.
— «L'homenatge de Lo Rat Penat a Rafael Martí de Viciana (Borriana, 1911)». *Miscel·lània homenatge a Rafael Martí de Viciana en el V centenari del seu naixement (1502–2002)*. València: Generalitat Valenciana - Ajuntament de Borriana, 2003, p. 499–512.
SIMBOR, Vicent. «El primer romanticisme valencià i l'origen de la Renaixença». Dins: R. ALEMANY (ed.). *Estudis de literatura catalana al País Valencià*. Alacant, 1987, p. 75–97.
— «La Renaixença al País Valencià». *Caplletra*, 4 (1988), p. 9–41.
— «La Renaixença valenciana». *Saó*, 136 (1990), p. 29–30.
— «La Renaixença i la normalització literària». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 347–373.
VERGER, E. J. «Les altres "renaixences". Esbós per a una localització de la Renaixença en el concert dels romanticismes europeus». *Saó*, 136 (1990), p. 31–32.

V. Institucions culturals

GIL I BARBERÁ, Joan; FERRANDIS I OLMOS, Mariví; MARTÍ I MORA, Enric. *Lo Rat Penat*. València: Generalitat Valenciana, 1996.
MARTÍNEZ RODA, Federico (dir.). *Historia* (sic) *de Lo Rat Penat*. València, 2000.

VI. Poesia

MARTÍ MESTRE, Joaquim. *Literatura de canya i cordell al País Valencià*. València: Denes, 1997.

SIMBOR ROIG, Vicent. «Introducció». Dins: LLORENTE, Teodor. *Poesia*. València: Generalitat Valenciana, 1996, p. 7-31.

VERGER, E.-J. «La poesia valenciana de la Restauració (1874-1902)». *Caplletra*, 4 (1988), p. 79-89.

VII. Prosa. Premsa

BALAGUER, Enric. «Una revista popular valenciana: *El Mòle* (1837 i 1840-41)». *Caplletra*, 4 (1988), p. 69-78.

BLASCO, Ricar. *Constantí Llombart i «Lo Rat-Penat: Periódich Lliterari Quincenal» (1884-1885)*. València: Diputació, 1985.

BLASCO, Ricard. *La novel·la romàntica al País Valencià*. Barcelona: Curial, 1993.

LAGUNA, Antonio; LÓPEZ, A. (ed.). *Dos-cents anys de premsa valenciana. I Congrés Internacional de Periodisme. Actes. València, 1990*. València: Publicacions de la Generalitat Valenciana, 1992.

RAMOS ALFAJARÍN, Joan Rafael. *La qüestió lingüística en la premsa de Castelló de la Plana (1834-1938)*. Castelló: Diputació de Castelló, 1989.

— «Reflexions al voltant de la proposta lingüística de Josep Nebot i Pérez». *Caplletra*, 12 (1992), p. 11-32.

ROCA RICART, Rafael. «Víctor Balaguer i la revista valenciana *El Fénix* (1844-1849)». *El segle romàntic*. Vilanova i la Geltrú, 1997, p. 521-528.

VIII. Teatre

BLASCO, Ricard. «Els orígens del teatre valencià modern». Dins: *El teatre al País Valencià durant la Guerra Civil (1936-1939)*, tom I. Barcelona: Curial, 1986, p. 13-53.

BOTELLA, Jordi. *El sainet fester*. Alcoi: Ajutament d'Alcoi/Institut de Cultura Juan Gil-Albert, 1995.

CANTAVELLA, Rosanna. «Els sainets de Viçanteta». Dins: *Actes del Setè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Tarragona-Salou, 1-5 octubre 1985*, a cura de J. VENY i J.-M. PUJALS. Barcelona, 1986, p. 115-125.

CARBÓ, F.; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA, (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997.

ESCARTÍ, Vicent J. i ROCA, Rafael. «Ideologia en l'obra de Vicent Manuel Branchat». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 57-84.

ESCRIVÀ, Vicent. «Els miracles de sant Vicent com a text teatral específic en la dramàtica del País Valencià (segles XVIII-XIX)». Dins: A. FERRANDO i d'A. G. HAUF (ed.). *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de llengua i literatura*, V. Barcelona: PAM, 1992, p. 121-169.

GARCIA FRASQUET, Gabriel. «El teatre procedent del Principat representat a València (1833-1936)». *Caplletra*, 3 (1988), p. 123-134.

— «Teatre valencià i realitat quotidiana. A propòsit de les epidèmies (1833-1936)». Dins: A. FERRANDO i d'A. G. HAUF (ed.). *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de llengua i llengua i literatura*, V. Barcelona: PAM, 1992, p. 171-217.

— *El teatre al País Valencià: el cas de la Safor (1800-1936)*. Simat de la Valldigna: La Xara, 1997.

— *Literatura i societat a la comarca de la Safor (1833-1936)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 2000.

— «Pròleg». Dins: *Un casament en Potries o Casar-se per interés*. Oliva: CEIC Alfons el Vell, 1986, p. 1-9.

— «La imitació literària en el primer teatre valencià del segle XIX, a propòsit de l'obra de Gaietà Salelles». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 117-128.

— «Un autor a reivindicar: Antoni Roig Civera». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000, p. 349-356.

— «Rafael Vives Azpiroz, un dramaturg valencià de biografia atípica i d'obra tòpica». *Estudis de llengua i Literatura Catalanes*/XL. *Homenatge a Arthur Terry*, 4 (2000), p. 57-70.

LLORET I ESQUERDO, Jaume. *El teatre a Alacant 1833-1936*. València: CVC, 1998.
— *Cent anys de teatre valencià a Alacant (1854-1862)*. Alacant: ICJG-A, 1999.
— «El ressò d'Escalante a la ciutat d'Alacant durant la Restauració (1874-1902)». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 129-152.
— «La recepció del teatre català i de l'obra de Guimerà al País Valencià: el cas d'Alacant (1847-1939)». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000, p. 215-240.
MAS I VIVES, Joan. «Sobre el teatre català del segle XIX». Dins: B. SANSANO (ed.). *Actes del I Seminari d'Història de l'Espectacle Teatral*. Alacant: Universitat d'Alacant, 1997, p. 93-108.
NICOLÁS, Miquel. «La representació social de la llengua en el teatre d'Eduard Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 249-276.
REUS BOYD-SWAN, Francesc. «Cap a un inventari dels sainets valencians». *L'Aiguadolç*, 19/20 (1994), p. 59-82.
— «"La Edetana. Galería Teatral" Una col·lecció teatral valenciana». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000, p. 665-678.
— «El sainet valencià a Alacant durant el segle XIX». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 277-286.
REUS BOYD-SWAN, Francesc; Bartolmé BAS SEGARRA. *Fons de teatre valencià de la Biblioteca Bas Carbonell*. València: Ajuntament de València, 1994.
ROSSELLÓ, Ramon-X. «L'herència escalantina: crisi i relectura d'un model teatral». *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 20-22.
— «Llegir Escalante avui: algunes consideracions sobre l'escriptura dramàtica escalantina». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ/J.-L. SIRERA

(ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*, València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 287-316.

SANSANO, Gabriel. «El teatre menor valencià: el sainet». *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 14-16.

— «L'obra dramàtica de Josep Bernat i Baldoví i la tradició festiva dels col·loquiers valencians». *Quaderns de Sueca*, XII (1997), p. 7-32.

— «La dietarística barroca, possible font ocasional del teatre popular del segle XIX?». Dins: Vicent-J. ESCARTÍ (ed.). *Actes de les Jornades Cabanilles i el barroc valencià. Algemesí, 6, 7 i 8 de novembre de 1996*. València: Saó/Ajuntament d'Algemesí, 1999, p. 213-223.

— «Sobre els primers sainets valencians: notícia de *Visanteta la de Patraix*, de Joaquim García-Parreño (1845)». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona 2000, p. 447-474.

— «Tres notes sobre l'actor Joaquim García-Parrenyo i la seua obra *Vicenteta la de Patraix* (1845)». Dins: *Professor Joaquim Molas. Memòria, escriptura, història*, vol. 2. Barcelona: PUB, 2003, p. 969-983.

SANSANO, Gabriel-J. CASTAÑO, (ed.). *Sainets il·licitans de la Restauració (1874-1896)*. Alacant: ICJGA, 1998.

SIMBOR, Vicent. «Eduard Escalante o les limitacions de la Renaixença», *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 8-10.

SIRERA, Josep-Lluís. «El Principal de València i les representacions teatrals en valencià durant el segle XIX». *Estudis escènics*, 24 (1984), p. 77-92.

— *El Teatre Principal de València*. València: IAM/IVEI. 1986.

— «Literatura i pràctiques dramàtiques al País Valencià contemporani: dos segles d'indefinicions». Dins: R. ALEMANY, (ed.). *Estudis de literatura catalana al País Valencià*. Alacant, 1987, p. 139-156.

— «El sainet valencià: unes arrels a flor de terra». Dins: Josep-L. SIRERA; Manuel-V. VILANOVA (ed.). *Les arrels del teatre valencià actual. Jornades de debat. Festival de teatre de carrer, Vila-real, 14-16 de maig 1992*. Vila-real, 1993, p. 47-66.

— «Del sainet valencià i els seus límits». Dins: el dossier «El teatre popular valencià», *L'Aiguadolç*, 19/20 (1994), p. 35-42.

— «El sainete valenciano y Arniches: costumbrismo y usos lingüísticos». Dins: J.-A. RIOS CARRATALÀ (ed.). *Estudios sobre Carlos Arniches*. Alacant: ICJGA, 1994, p. 131-149.

SIRERA, Josep-Lluís; Remei MIRALLES. «Representar el sainete valenciano: imágenes textuales y tradición interpretativa». Dins: E. RODRÍGUEZ (ed.). *Del oficio al mito: el actor en sus documentos*, tom II. València: Universitat de València, 1995, p. 463-408.

IX. La projecció en el nou segle (1900-1911 i s.)

BLASCO, Ricard. *Estudis sobre la literatura del País Valencià (1859-1936)*. València: Ajuntament de l'Alcúdia, 1984.

MESSEGUER, Lluís. «La cultura literària valenciana abans i després del 1898», *1898: Entre la crisi d'identitat i la modernització. Actes del Congrés Internacional celebrat a Barcelona, 20-24 d'abril de 1998*, volum I. Barcelona: PAM, 2000, p. 161-181.

SIMBOR, Vicent. *Els fonaments de la literatura contemporània al País Valencià (1900-1939)*. València/Barcelona: IFV/PAM, 1988.

X. Bibliografia específica sobre alguns escriptors

X. 1 Josep Bernat i Baldoví

BORDERIA ORTIZ, Enric; MARTÍNEZ GALLEGO, Francesc E.; RIUS SANCHIS, Inmaculada. *Josep Bernat i Baldoví, 1809-1964*, Ajuntament de Sueca, Sueca, 1999.

GUARINOS I VINYOLES, Abel. «Introducció i notes preliminars». Dins: J. BERNAT I BALDOVÍ. *Teatre* II *(Obra completa*, 2). Sueca/Catarroja: Imp. Palacios/ Editorial Afers, 1997, p. 5-16.

ROCA, Rafael. «Bernat i Baldoví vist pels renaixencistes valencians». Dins: M. NICOLÀS (ed.). *Actes del Congrés Bernat i Baldoví i el seu temps. Sueca, 3, 4 i 5 de març de 1999*. València: Universitat de València, 2002, p. 395-410.

SANSANO, Gabriel. «Per una revisió del sainet valencià del segle XIX: Josep Bernat i Baldoví, un exemple». Dins: J. BERNAT I BALDOVÍ. *Teatre en valencià I (Obra Completa, Tom I)*. Sueca/ Catarroja: Imp. Palacios/Editorial Afers, 1997, p. 13-22.

— «Sobre els antecedents dramàtics de Josep Bernat i Baldoví». Dins: M. NICOLÀS (ed.). *Actes del Congrés Bernat i Baldoví i el seu temps.*

Sueca, 3, 4 i 5 de març de 1999. València: Universitat de València, 2002, p. 429-448.

X. 2 Josep Maria Bonilla

LAGUNA, Antonio; ORTEGA, Eduardo. *Un periodista romántico en la revolución burguesa: José María Bonilla*. València, 1989.

X. 3 Vicent Boix

ESCRIVÀ, Vicent. «Vicent Boix i Ricart (1813-1880): les bases el folklorisme renaixentista valencià». Dins: A. MANENT; J. MASSOT I MUNTANER (ed.). *Miscel·lània Joan Gili*. Barcelona: PAM, 1988, p. 227-257.
ORTEGA, Eduardo. *Vicent Boix. Aproximació biogràfica al romanticisme valencià*. València: IVEI, 1987.

X. 4 Roc Chabàs

BALDAQUÍ ESCANDELL, Josep Maria. «El canonge Roc Chabàs i la llengua: actituds a la revista *El Archivo*». *Aguaits* 4 (1990), p. 29-37.
BAS CARBONELL, Manuel. *Roque Chabás. El historiador de la «Renaixença»*. Dénia: Canfali Marina Alta, 1995.
BARCELÓ, Carmen. «L'historiador Roc Chabàs i el passat islàmic valencià». *Aguaits* 11 (1995), p. 19-28.
RODRIGO LIZONDO, Mateu. «Roc Chabàs, historiador medievalista». *Aguaits* 11 (1995), p. 29-41.
CALERO, Francisco. «Lluís Vives i Roc Chabàs». *Aguaits* 11 (1995), p. 43-58.
GARCÍA FRASQUET, Gabriel. «Roc Chabàs i la història de Gandia». *Aguaits* 11 (1995), p. 59-62.
LLOBREGAT, Enrique A. «Introducción». Dins: *El Archivo. Revista Literaria semanal* [edició facsímil], set vols. Alacant: Institut d'Estudis ‹Juan Gil-Albert›, 1985-1995, p. vii-xxvii.

X. 5 Eduard Escalante

«Eduard Escalante». *Saó*, Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995) (amb articles de Josep Lluís Sirera, Vicent Simbor, Marc Baldó, Biel Sansano, Joaquim Mestre i Ramon X. Rosselló).

BALDÓ, Marc. «Els silencis d'Escalante. Nota sobre la València de fi de segle». *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 11–13.

FELIP, M. A. «Relacions familiars a l'obra d'Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IFV/PAM, 1997, p. 85–95.

MARTÍ MESTRE, Joaquim. «La llengua d'Eduard Escalante». *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 17–19.

— «Els fraseologismes en Eduard Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 165–193.

NICOLÀS, Miquel. «La representació social de la llengua en el teatre d'Eduard Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 249–276.

SALVADOR, Vicent. «Del dialectalisme i del discurs col·loquial: una aproximació als sainets d'Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 317–332.

SIRERA, Josep-Lluís. «Valencians i forasters: un enfrontament bàsic dins l'obra d'Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 375–398.

— «Eduard Escalante i la problemàtica superació dels límits del sainet». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000, p. 455–469.

SIRERA, Josep-Lluís i Rodolf. «Introducció». Dins: Eduard ESCALANTE. *Teatre original complet*, vol. I. València: Edicions Alfons el Magnànim, 1995, p. 1–25.

X. 6 Teodor Llorente Olivares

BLASCO, Ricard. «Generacions enfrontades: Llorente i el modernisme». Dins: *Homenatge dels escriptors al professor Manuel Sanchis Guarner*. València, 1986, p. 41–45.

FERRANDO, Antoni. «Llengua literària i actitud política en Teodor Llorente. A propòsit de "Cartes de soldat" i "Pro Patria"». *Homenatge a*

Lluís Guarner. València: Generalitat Valenciana, 1988, p. 101-124; i *Caplletra*, 4 (1988), p. 91-112.

GARCIA MULET, Òscar, i ROVIRA SERNA, Conxa. «Llorente i Llombart: una clàssica dualitat». *Saó*, 185 (maig de 1995), p. 41-43.

MARTÍ ADELL, Cristòfor. «Mistral i Llorente. Noves aportacions documentals sobre les relacions occitano-valencianes durant la Renaixença». *Caplletra*, 9 (1990), p. 195-224.

— «Les relacions de Mistral i Llorente». *Saó*, 185 (1995), p. 37-40.

ROCA RICART, Rafael. «Teodor Llorente i els valencianistes de principis de segle». *Saó*, 185 (1995), p. 44-47.

— «Blasco i Llorente, l'ou o la gallina». *Saó*, monogràfics 28 (1999), p. 18-20.

— «Estudi preliminar». Dins: Teodor LLORENTE OLIVARES. *Escrits polítics (1866-1908)*. València: Institució Alfons el Magnànim, 2001, p. 9-66.

— «L'Horta vista per Teodor Llorente». *Annals de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud* [Torrent], núm. 8 (2002), p. 87-105.

— «Les relacions entre Teodor Llorente i Jacint Verdaguer». *Anuari Verdaguer 2002*. Vic: Eumo Editorial-Universitat de Vic, 2003, p. 321-344.

— «Teodor Llorente. Del provincialisme al regionalisme valencianista». *Afers. Fulls de Recerca i Pensament*, 44 (2003), p. 53-74.

— *Teodor Llorente, el darrer patriarca*. Alzira: Bromera-IIFV, 2004.

SALA GINER, Daniel. «Teodoro Llorente Olivares», suplement de *Las Provincias*, col·lecció «Personajes del milenio. Comunidad Valenciana». València, 2002.

SIMBOR, Vicent. «Llorente, "La Opinión" i la Renaixença». *Caplletra*, 4 (1988), p. 123-136.

SALVADOR, Vicent. «Revisió crítica de Teodor Llorente». Dins: R. ALEMANY (ed.). *Estudis de Literatura Catalana al País Valencià*. Alacant, 1987, p. 99-109.

— «El pensament lingüístico-literari de Teodor Llorente». *Caplletra*, 4 (1988), p. 113-122.

XI. Edicions filològiques o anastàtiques més significatives

Antologia dels poetes valencians II. El segle XIX. València: Institució Alfons el Magnànim, 1984, a cura d'Eduard J. Verger.

Cucó, Alfons; Blasco, Ricard. *El pensament valencianista (1868-1939). Antologia*. Barcelona: La Magrana, 1992.
Bernat i Baldoví, Josep. *Obra Completa*. Sueca/Catarroja: Imp. Palacios/Editorial Afers, 1997-98 [Toms I-II, teatre; III-IV, poesia; V, VI i VII, premsa periòdica; i VIII, Miscel·lània].
— *Epigramas de Cuaresma*, a cura de Joseph Antoni Carrasquer. Sueca, 1998.
Escalante, Eduard. *Teatre original complet* (2 vol.), a cura de Josep Lluís i Rodolf Sirera. València: Edicions Alfons el Magnànim, 1995.
Llorente, Teodor. *Poesia*, antologia a cura de Vicent Simbor. València: Institució Valenciana d'Estudis i Investigacions, 1996.
— *Alrededores de Valencia*. València: Generalitat Valenciana, 1999.
Llorente Olivares, Teodor. *Escrits polítics (1866-1908)*, a cura de Rafael Roca. València: Institució Alfons el Magnànim, 2001.
Salelles Cardona, Gaietà. *Un casament en Potries o Casar-se per interés*, a cura de Gabriel Garcia Frasquet. Oliva: CEIC Alfons el Vell, 1986.

Relació cronològica

1984

Balaguer, Enric. «Revolució burgesa i qüestió nacional a través d'*El Mòle* (1837-1840/41)». *La Rella*, 3 (1984), p. 51-61.
Blasco Carrascosa, Joan Àngel. *Krausisme i Renaixença a València*. València: Fernando Torres, editor, 1984.
Blasco, Ricard. «Llengua i pàtria al País Valencià durant la Renaixença». *Saó*, 74 (1984), p. 12.
— *Estudis sobre la literatura del País Valencià (1859-1936)*. València: Universitat de València, 1984.
Fuster, Joan. «Pròleg» a *Caciquisme roig*, de Lluís Bernat. València: Institució Alfons el Magnànim, 1984, p. 7-35.
Sirera, Josep-Lluís. «El Principal de València i les representacions teatrals en valencià durant el segle xix». *Estudis escènics*, 24 (1984), p. 77-92.
Verger, E.-J. «Nota sobre la poesia valenciana del segle xix». Dins: *Antologia dels poetes valencians II. El segle XIX*. València: Institució Alfons el Magnànim, 1984, p. 7-30.

1985

BLASCO, Ricard. *Constantí Llombart i «Lo Rat-Penat: Periódich Lliterari Quincenal» (1884-1885)*. València: Diputació, 1985.

GUARNER, Lluís. *La Renaixença valenciana i Teodor Llorente*. Barcelona: Edicions 62, 1985.

LLOBREGAT, Enrique A. «Introducción». Dins: *El Archivo. Revista Literaria semanal* [edició facsímil], 7 vol. Alacant: Institut d'Estudis ‹Juan Gil-Albert›, 1985-1995, p. vii-xxvii.

1986

BLASCO, Ricard. «Els orígens del teatre valencià modern». Dins: *El teatre al País Valencià durant la Guerra Civil (1936-1939)*, tom I. Barcelona: Curial, 1986, p. 13-53.

— «Els valencians de la Restauració. Estudi sobre la composició de la societat valenciana del 1874 al 1902». *Estudis Romànics*, XVIII i XIX (1986), p. 1-211 i 1-183.

— «Generacions enfrontades: Llorente i el modernisme». Dins: *Homenatge dels escriptors al professor Manuel Sanchis Guarner*. València, 1986, p. 41-45.

CANTAVELLA, Rosanna. «Els sainets de Viçanteta». Dins: *Actes del Seté Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Tarragona-Salou, 1-5 octubre 1985*, a cura de J. VENY i J.-M. PUJALS. Barcelona 1986, p. 115-125.

GARCIA FRASQUET, Gabriel. «Pròleg» a *Un casament en Potries o Casar-se per interés*. Oliva: CEIC Alfons el Vell, 1986, p. 1-9.

SIRERA, Josep-Lluís. *El Teatre Principal de València*. València: IAM/IVEI, 1986.

1987

ORTEGA, Eduardo. *Vicent Boix. Aproximació biogràfica al romanticisme valencià*. València: IVEI, 1987.

SALVADOR, Vicent. «Revisió crítica de Teodor Llorente». Dins: R. ALEMANY (ed.). *Estudis de Literatura Catalana al País Valencià*. Alacant, 1987, p. 99-109.

SIMBOR, Vicent. «El primer romanticisme valencià i l'origen de la Renaixença». Dins: R. ALEMANY (ed.). *Estudis de literatura catalana al País Valencià*. Alacant, 1987, p. 75-97.
SIRERA, Josep-Lluís. «Literatura i pràctiques dramàtiques al País Valencià contemporani: dos segles d'indefinicions». Dins: R. ALEMANY (ed.). *Estudis de literatura catalana al País Valencià*. Alacant, 1987, p. 139-156.

1988

BALAGUER, Enric. «Una revista popular valenciana: *El Mòle* (1837 i 1840-41)». *Caplletra*, 4 (1988), p. 69-78.
BLASCO, Ricard. «Llengua i pàtria al País Valencià durant la Renaixença». *Caplletra*, 4 (1988), p. 43-67.
ESCRIVÀ, Vicent. «Vicent Boix i Ricart (1813-1880): les bases del folklorisme renaixentista valencià». Dins: A. MANENT; J. MASSOT I MUNTANER (ed.). *Miscel·lània Joan Gili*. Barcelona: PAM, 1988, p. 227-257.
FERRANDO, Antoni. «Llengua literària i actitud política en Teodor Llorente. A propòsit de "Cartes de soldat" i "Pro Patria"». *Homenatge a Lluís Guarner*. València: Generalitat Valenciana, 1988, p. 101-124; i *Caplletra*, 4 (1988), p. 91-112.
GARCIA FRASQUET, Gabriel. «El teatre procedent del Principat representat a València (1833-1936)». *Caplletra*, 3 (1988), p. 123-134.
SALVADOR, Vicent. «El pensament lingüístico-literari de Teodor Llorente». *Caplletra*, 4 (1988), p. 113-122.
SIMBOR, Vicent. «La Renaixença al País Valencià». *Caplletra*, 4 (1988), p. 9-41.
— «Llorente, «La Opinión» i la Renaixença». *Caplletra*, 4 (1988), p. 123-136.
— *Els fonaments de la literatura contemporània al País Valencià (1900-1939)*. València/Barcelona: IFV/PAM, 1988.
SIRERA, Josep Lluís. «Una agitada vida cultural (1834-1868)» *Batlia*, 8 (Primavera-Estiu 1988), p. 25-37.
VERGER, E.-J. «La poesia valenciana de la Restauració (1874-1902)». *Caplletra*, 4 (1988), p. 79-89.

1989

CASANOVA, Emili. «Valencià *versus* català als segles XVIII i XIX i Vicent Salvà». *Estudios Románicos*, vol. IV, Universidad de Murcia, Múrcia, 1987-89, p. 197-217.

GARCIA FRASQUET, Gabriel. «Sobre algunes adaptacions dialectals d'obres literàries catalanes». Dins: *Actes del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana VIII. Àrea 7. Història de la Llengua*. València: IFV, 1989, p. 461-486.

LAGUNA, Antonio; ORTEGA, Eduardo. *Un periodista romántico en la revolución burguesa: José María Bonilla*. València, 1989.

RAMOS ALFAJARÍN, Joan Rafael. *La qüestió lingüística en la premsa de Castelló de la Plana (1834-1938)*. Castelló: Diputació de Castelló, 1989.

1990

BALDAQUÍ ESCANDELL, Josep Maria. «El canonge Roc Chabàs i la llengua: actituds a la revista El Archivo». *Aguaits* 4 (1990), p. 29-37.

BALDÓ, Marc. «Les arrels socials de la Renaixença (1837-1902)». *Saó*, 136 (1990), p. 33-35.

— «Consolidació de la cultura burgesa». Dins: P. RUIZ TORRES (coord.). *Història del País Valencià. Època contemporània*, vol. V. Barcelona: Edicions 62, 1990, p. 167-220.

MARTÍ ADELL, Cristòfor. «Mistral i Llorente. Noves aportacions documentals sobre les relacions occitano-valencianes durant la Renaixença». *Caplletra*, 9 (1990), p. 195-224.

RODRIGO MANCHO, R. «Fallas y literatura en el siglo XIX». Dins: *Historia de las Fallas*. València: Levante EMV, 1990, p. 115-120.

SIMBOR, Vicent. «La Renaixença valenciana». *Saó*, 136 (1990), p. 29-30.

SOLER I GODES, Enric. «Literatura fallera (1850-1936)». Dins: *Historia de las Fallas*. València: Levante EMV, 1990, p. 271-276.

VERGER, E. J. «Les altres «renaixences». Esbós per a una localització de la Renaixença en el concert dels romanticismes europeus». *Saó*, 136 (1990), p. 31-32.

1991

ALPERA, Lluís. «Actituds lingüístiques dels lexicògrafs valencians del segle XIX». *Caplletra*, 11 (1991), p. 51-67.

COLOMINA I CASTANYER, Jordi. «Joaquim Martí i Gadea com a lexicògraf i com a dialectòleg». *Caplletra*, 11 (1991), p. 147-165.

RAFANELL, August. «El llemosinisme valencià a la darreria del segle XIX». *Caplletra*, 11 (1991), p. 35-48.

1992

Escrivà, Vicent. «Els miracles de sant Vicent com a text teatral específic en la dramàtica del País Valencià (segles xviii-xix)». Dins: A. Ferrando i d'A. G. Hauf (ed.). *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de llengua i literatura*, V. Barcelona: PAM, 1992, p. 121-169.

Garcia Frasquet, Gabriel. «Teatre valencià i realitat quotidiana. A propòsit de les epidèmies (1833-1936)». Dins: A. Ferrando i d'A. G. Hauf (ed.). *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de llengua i llengua i literatura*, V. Barcelona: PAM, 1992, p. 171-217.

Laguna, Antonio; López, A. (ed.). *Dos-cents anys de premsa valenciana. I Congrés Internacional de Periodisme. Actes. València, 1990*. València: Publicacions de la Generalitat Valenciana, 1992.

Monlleó, Rosa. «El sector moderat de la Renaixença valenciana. Anàlisi de la seua positura ideològica a propòsit d'un debat suscitat el setembre de 1868». *Actes del Col·loqui internacional sobre la Renaixença (18-22 de desembre de 1984)*, vol. I. Barcelona, 1992, p. 157-187.

Ramos Alfajarín, Joan Rafael. «Reflexions al voltant de la proposta lingüística de Josep Nebot i Pérez». *Caplletra*, 12 (1992), p. 11-32.

1993

Blasco, Ricard. *La novel·la romàntica al País Valencià*. Barcelona: Curial, 1993.

Sirera, Josep-Lluís. «El sainet valencià: unes arrels a flor de terra». Dins: Josep-L. Sirera; Manuel-V. Vilanova (ed.). *Les arrels del teatre valencià actual. Jornades de debat. Festival de teatre de carrer, Vila-real, 14-16 de maig 1992*. Vila-real, 1993, p. 47-66.

1994

Reus Boyd-swan, Francesc. «Cap a un inventari dels sainets valencians». *L'Aiguadolç*, 19/20 (1994), p. 59-82.

Reus Boyd-Swan, Francesc; Bartolmé Bas Segarra. *Fons de teatre valencià de la Biblioteca Bas Carbonell*. València: Ajuntament de València, 1994.

Roca Ricart, Rafael. «L'empremta dels clàssics en la Renaixença valenciana». *Saó*, 170 (gener 1994), p. 39-41.

SIRERA, Josep-Lluís. «Del sainet valencià i els seus límits». Dins: el dossier «El teatre popular valencià». *L'Aiguadolç*, 19/20 (1994), p. 35-42.
— «El sainete valenciano y Arniches: costumbrismo y usos lingüísticos». Dins: J.-A. RIOS CARRATALÀ (ed.). *Estudios sobre Carlos Arniche.* Alacant: ICJGA, 1994, p. 131-149.
VENTURA, Vicent. «Als cent anys de la mort de Constantí Llombart». *Caplletra*, 16 (1994), p. 261-264.

1995

«Eduard Escalante». *Saó*, Quaderns monogràfics, 24, juny de 1995 (amb articles de Josep Lluís Sirera, Vicent Simbor, Marc Baldó, Biel Sansano, Joaquim Mestre i Ramon X. Rosselló).
BALDÓ, Marc. «Els silencis d'Escalante. Nota sobre la València de fi de segle». *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 11-13.
BARCELÓ, Carmen. «L'historiador Roc Chabàs i el passat islàmic valencià». *Aguaits,* 11 (1995), p. 19-28.
BAS CARBONELL, Manuel. *Roque Chabás. El historiador de la «Renaixença»*. Dénia: Canfali Marina Alta, 1995.
BOTELLA, Jordi. *El sainet fester*. Alcoi: Ajuntament d'Alcoi/Institut de Cultura Juan Gil-Albert, 1995.
CALERO, Francisco. «Lluís Vives i Roc Chabàs». *Aguaits* 11 (1995), p. 43-58.
CHAPA VILLALBA, Salvador. «Sobre Ribelles Comín». Dins: *Homenaje a Pilar Faus y Amparo Pérez*. València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1995, p. 35-38.
CHINER GIMENO, Jaume J. «Qüestions filològiques i literàries en un epistolari de Pasqual Boronat i Barrachina amb A. Rubió i Lluch, Roc Chabàs i M. Menéndez y Pelayo». *Miscel·lània Germà Colón 4* Barcelona, 1995, p. 181-195.
GARCÍA FRASQUET, Gabriel. «Roc Chabàs i la història de Gandia». *Aguaits,* 11 (1995), p. 59-62.
GARCIA MULET, Òscar; ROVIRA SERNA, Conxa. «Llorente i Llombart: una clàssica dualitat». *Saó*, 185 (maig de 1995), p. 41-43.
GÓMEZ-SENENT MARTÍNEZ, Carmen. «La Biblioteca Serrano Morales». Dins: *Homenaje a Pilar Faus y Amparo Pérez*. València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1995, p. 309-311.

MARTÍ ADELL, Cristòfor. «Les relacions de Mistral i Llorente». *Saó*, 185 (1995), p. 37-40.
MARTÍ MESTRE, Joaquim. «La llengua d'Eduard Escalante». *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 17-19.
ROCA RICART, Rafael. «La segona Renaixença o l'herència de Llorente». *Saó*, 189 (octubre 1995), p. 43-46.
— «Teodor Llorente i els valencianistes de principis de segle». *Saó*, 185 (1995), p. 44-47.
RODRIGO LIZONDO, Mateu. «Roc Chabàs, historiador medievalista». *Aguaits,* 11 (1995), p. 29-41.
ROSSELLÓ, Ramon-X. «L'herència escalantina: crisi i relectura d'un model teatral». *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 20-22.
SANSANO, Gabriel. «El teatre menor valencià: el sainet». *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 14-16.
SIMBOR, Vicent. «Eduard Escalante o les limitacions de la Renaixença». *Saó*, «Eduard Escalante», Quaderns monogràfics, 24 (juny 1995), p. 8-10.
SIRERA, Josep-Lluís. *Història de la literatura valenciana*. València: IVEI, 1995.
SIRERA, Josep-Lluís; Remei MIRALLES. «Representar el sainete valenciano: imágenes textuales y tradición interpretativa». Dins: E. RODRÍGUEZ (ed.). *Del oficio al mito: el actor en sus documentos*, tom II. València: Universitat de València, 1995, p. 463-408.
SIRERA, Josep-Lluís i Rodolf. «Introducció» a Eduard Escalante. *Teatre original complet*, vol. I. València: Edicions Alfons el Magnànim, 1995, p. 1-25.

1996

GIL I BARBERÁ, Joan; FERRANDIS I OLMOS, Mariví; MARTÍ I MORA, Enric. *Lo Rat Penat*. València: Generalitat Valenciana, 1996.
MARTÍ MESTRE, Joaquim. «Aproximació a la llengua del segle XIX a través dels sainets valencians». Dins: *Panorama de la investigació lingüística a l'Estat espanyol*, 1996, p. 236-248.
MONLLEÓ, Rosa. *La burguesía valenciana en el Sexenio democrático*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, 1996.

ROCA RICART, Rafael. «Tres visites del Centre excursionista de Lo Rat-Penat a Alaquàs (1880, 1897 i 1898)». *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 1996, p. 11-29.

SANSANO, Gabriel. «Mariano de Cabrerizo, llibreter i mercader de llibres». Dins: M. de CABRERIZO. *Memorias de mis vicisitudes políticas*. Alacant, 1996, p. 7-21.

SIMBOR ROIG, Vicent. «Introducció». Dins: LLORENTE, Teodor. *Poesia*. València: Generalitat Valenciana, 1996, p. 7-31.

1997

CARBÓ, F.; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA, (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997.

ESCARTÍ, Vicent J.; ROCA, Rafael. «Ideologia en l'obra de Vicent Manuel Branchat». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 57-84.

FELIP, M. A. «Relacions familiars a l'obra d'Escalante». Dins: F. CARBÓ/R.-X. ROSSELLÓ/J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IFV/PAM, 1997, p. 85-95.

GARCIA FRASQUET, Gabriel. «La imitació literària en el primer teatre valencià del segle XIX, a propòsit de l'obra de Gaietà Salelles». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 117-128.

— *El teatre al País Valencià: el cas de la Safor (1800-1936)*. Simat de la Valldigna: La Xarra, 1997.

GUARINOS I VINYOLES, Abel. «Introducció i notes preliminars». Dins: J. BERNAT I BALDOVÍ. *Teatre* II *(Obra completa*, 2). Sueca/Catarroja: Imp. Palacios/Editorial Afers, 1997, p. 5-16.

LLORET I ESQUERDO, Jaume. «El ressò d'Escalante a la ciutat d'Alacant durant la Restauració (1874-1902)». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 129-152.

MARTÍ MESTRE, Joaquim. «Els fraseologismes en Eduard Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el*

teatre del segle XIX (Precedents i pervivència). València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 165-193.
— *Literatura de canya i cordell al País Valencià*. València: Denes, 1997.
MAS I VIVES, Joan. «Sobre el teatre català del segle XIX». Dins: B. SANSANO (ed.). *Actes del I Seminari d'Història de l'Espectacle Teatral*. Alacant: Universitat d'Alacant, 1997, p. 93-108.
NICOLÁS, Miquel. «La representació social de la llengua en el teatre d'Eduard Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 249-276.
— «La representació social de la llengua en el teatre d'Eduard Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 249-276.
REUS I BOYD-SWAN, Francesc. «El sainet valencià a Alacant durant el segle XIX». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 277-286.
ROCA RICART, Rafael. «Víctor Balaguer i la revista valenciana *El Fénix* (1844-1849)». Dins: *El segle romàntic*. Vilanova i la Geltrú, 1997, p. 521-528.
ROSSELLÓ, Ramon X. «Llegir Escalante avui: algunes consideracions sobre l'escriptura dramàtica escalantina». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 287-316.
SALVADOR, Vicent. «Crítica i activitat editorial a València: Cabrerizo, Boix, Bonilla». Dins: *El segle romàntic*. Vilanova i la Geltrú, 1997, p. 137-153.
— «Del dialectalisme i del discurs col·loquial: una aproximació als sainets d'Escalante». Dins: F. CARBÓ; R.-X. ROSSELLÓ; J.-L. SIRERA (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 317-332.
SANSANO, Gabriel. «L'obra dramàtica de Josep Bernat i Baldoví i la tradició festiva dels col·loquiers valencians». *Quaderns de Sueca*, XII (1997), p. 7-32.
— «Per una revisió del sainet valencià del segle XIX: Josep Bernat i Baldoví, un exemple». Dins: J. BERNAT I BALDOVÍ. *Teatre en valencià I (Obra Completa, Tom I)*. Sueca/Catarroja: Imp. Palacios/Editorial Afers, 1997, p. 13-22.

— «De la importància dels arxius i de les col·leccions teatrals». Dins: F. Reus Boyd-Swan. *Fondo de teatro castellano de la Biblioteca Bas Carbonell*. Alacant: ICJG-A, 1997, p. 7-13.

Simbor, Vicent. «La Renaixença i la normalització literària». Dins: F. Carbó; R.-X. Rosselló; J.-L. Sirera (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 347-373.

Sirera, Josep-Lluís. «Valencians i forasters: un enfrontament bàsic dins l'obra d'Escalante». Dins: F. Carbó; R.-X. Rosselló; J.-L. Sirera (ed.). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 1997, p. 375-398.

1998

Lloret i Esquerdo, Jaume. *El teatre a Alacant 1833-1936*. València: CVC, 1998.

Sansano, Gabriel; J. Castaño, (ed.). *Sainets il·licitans de la Restauració (1874-1896)*. Alacant: ICJGA, 1998.

1999

Borderia Ortiz, Enric; Martínez Gallego, Francesc E.; Rius Sanchis, Inmaculada. *Josep Bernat i Baldoví, 1809-1964*. Sueca: Ajuntament de Sueca, 1999.

Lloret i Esquerdo, Jaume. *Cent anys de teatre valencià a Alacant (1854-1862)*. Alacant: ICJG-A, 1999.

Roca Ricart, Rafael. «Blasco i Llorente, l'ou o la gallina». *Saó*, monogràfics 28 (1999), p. 18-20.

Sansano, Gabriel. «La dietarística barroca, possible font ocasional del teatre popular del segle xix?». Dins: Vicent-J. Escartí (ed.). *Actes de les Jornades Cabanilles i el barroc valencià. Algemesí, 6, 7 i 8 de novembre de 1996*. València: Saó/Ajuntament d'Algemesí, 1999, p. 213-223.

2000

Bas Martín, Nicolás. «Estudio preliminar». Dins: J. E. Serrano y Morales. *Reseña histórica en forma de diccionario de las imprentas que han*

existido en Valencia desde la introducción del arte tipográfico en España hasta el año 1868. València: Ajuntament de València, 2000 [Edició facsímil de la de 1898-99], p. XIII-XXIX.

GARCIA FRASQUET, Gabriel. «Rafael Vives Azpiroz, un dramaturg valencià de biografia atípica i d'obra tòpica». *Estudis de llengua i Literatura Catalanes*/ XL. *Homenatge a Arthur Terry*, 4 (2000), p. 57-70.

— «Un autor a reivindicar: Antoni Roig Civera». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000, p. 349-356.

— *Literatura i societat a la comarca de la Safor (1833-1936)*. València/Barcelona: IIFV/PAM, 2000.

LLORET I ESQUERDO, Jaume. «La recepció del teatre català i de l'obra de Guimerà al País Valencià: el cas d'Alacant (1847-1939)». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000, p. 215-240.

MARTINES I PERES, Josep. *El valencià del segle XIX. Estudi lingüístic del «Diccionario valenciano» de Josep Pla i Costa*. Barcelona: IIFV/PAM, 2000.

MARTÍNEZ RODA, Federico (dir.). *Historia* (sic) *de Lo Rat Penat*. València, 2000.

MESSEGUER, Lluís. «La cultura literària valenciana abans i després del 1898». Dins: *1898: Entre la crisi d'identitat i la modernització. Actes del Congrés Internacional celebrat a Barcelona, 20-24 d'abril de 1998*, volum I. Barcelona: PAM, 2000, p. 161-181.

REUS BOID-SWAN, Francesc. «"La Edetana. Galería Teatral" Una col·lecció teatral valenciana». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000, p. 665-678.

ROCA RICART, Rafael. «El Centre excursionista de Lo Rat Penat». *Saó*, 240 (maig 2000), p. 31-34.

SANSANO, Gabriel. «Sobre els primers sainets valencians: notícia de *Visanteta la de Patraix*, de Joaquim García-Parreño (1845)». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000, p. 447-474.

SIRERA, Josep-Lluís. «Eduard Escalante i la problemàtica superació dels límits del sainet». Dins: J. M. DOMINGO; M. M. GIBERT (ed.). *Actes del Col·loqui Àngel Guimerà i el teatre català del segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000, p. 455-469.

2001

ARCHILÉS, Ferran; MARTÍ, Manuel. «Satisfaccions gens innocents. Una reconsideració de la Renaixença valenciana». *Afers*, 38 (2001), p. 157-178.

ROCA RICART, Rafael. «Estudi preliminar», a Teodor LLORENTE OLIVARES. *Escrits polítics (1866-1908)*. València: Institució Alfons el Magnànim, 2001, p. 9-66.

— «L'erudició i la Renaixença valenciana». Dins: *Ballester Broseta i els eruditsdel segle XIX. Actes de les III Jornades Culturals. Algemesí, 18, 19 i 20 de novembre, 1998*, a cura de Vicent Josep Escartí i Josep Enric Estrela. València: Ajuntament d'Algemesí-Editorial Saó, 2001, p. 137-150.

2002

AHUIR, Artur; PALAZÓN, Alicia. *Historia de la Lliteratura Valenciana*. Vol II. Segles XVII-XX. València: RACV, 2002.

ARCHILÉS, Ferran. *Parlar en nom del poble. Cultura política, discurs i mobilització social al republicanisme castellonenc, 1891-1909*. Castelló: Ajuntament de Castelló, 2002.

ARCHILÉS, Ferran; MARTÍ, Manuel. «Renaixença i identitats nacionals al País Valencià». Dins: M. NICOLÀS (ed.). *Actes del Congrés Bernat i Baldoví i el seu temps. Sueca, 3, 4 i 5 de març de 1999*. València: Universitat de València, 2002, p. 51-71.

ROCA RICART, Rafael. «L'Horta vista per Teodor Llorente». *Annals de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud*, 8 (2002), p. 87-105.

ROCA, Rafael. «Bernat i Baldoví vist pels renaixencistes valencians». Dins: M. NICOLÀS (ed.). *Actes del Congrés Bernat i Baldoví i el seu temps. Sueca, 3, 4 i 5 de març de 1999*. València: Universitat de València, 2002, p. 395-410.

SALA GINER, Daniel. «Teodoro Llorente Olivares», suplement de *Las Provincias*, col·lecció «Personajes del milenio. Comunidad Valenciana». València, 2002.

SANSANO, Gabriel. «Sobre els antecedents dramàtics de Josep Bernat i Baldoví». Dins: M. NICOLÁS (ed.). *Actes del Congrés Bernat i Baldoví i el seu temps. Sueca, 3, 4 i 5 de març de 1999*. València: Universitat de València, 2002, p. 429-448.

2003

ANDRÉS PÉREZ, Josep. «El federalisme de Vicent Blasco Ibáñez i la qüestió valenciana». *Afers. Fulls de Recerca i Pensament*, 44 (2003), p. 175-204.

ARCHILÉS, Ferran. «Contra "el fermaler verí centralista". Gaetà Huguet i les possibilitats i els límits del federalisme al País Valencià». *Afers. Fulls de Recerca i Pensament*, 44 (2003), p. 107-140.

CLIMENT MARTÍNEZ, Josep Daniel. *L'interés per la llengua dels valencians (segles XV-XIX)*. València: CVC, 2003.

ROCA RICART, Rafael. «De poble en poble, de vila en vila. Lo Rat Penat per l'Horta Sud (1880-1906)». *Torrens. Estudis i investigacions de Torrent i comarca* [Torrent], 15 (2003), p. 9-53.

— «Jocs Florals i país». Dins: *Festa i literatura. Actes de les IV Jornades Culturals (Algemesí, 15, 16 i 17 de novembre de 2000)*, a cura de Vicent Josep Escartí i Josep Enric Estrela. València: Ajuntament d'Algemesí-Editorial Saó, 2003, p. 109-125.

— «L'homenatge de Lo Rat Penat a Rafael Martí de Viciana (Borriana, 1911)». *Miscel·lània homenatge a Rafael Martí de Viciana en el V centenari del seu naixement (1502-2002)*. València: Generalitat Valenciana-Ajuntament de Borriana, 2003, p. 499-512.

— «Les relacions entre Teodor Llorente i Jacint Verdaguer». *Anuari Verdaguer 2002*. Vic: Eumo Editorial-Universitat de Vic, 2003, p. 321-344.

— «Teodor Llorente. Del provincialisme al regionalisme valencianista». *Afers. Fulls de Recerca i Pensament*, 44 (2003), p. 53-74.

SANSANO, Gabriel. «Tres notes sobre l'actor Joaquim García-Parrenyo i la seua obra *Vicenteta la de Patraix* (1845)». Dins: *Professor Joaquim Molas. Memòria, escriptura, història*, vol. 2. Barcelona: PUB, 2003, p. 969-983.

2004

ROCA RICART, Rafael. *Teodor Llorente, el darrer patriarca*. Alzira: Bromera-IIFV, 2004.

Edicions filològiques o anastàtiques més significatives

1984 *Antologia dels poetes valencians II. El segle XIX*, a cura d'Eduard J. Verger. València: Institució Alfons el Magnànim.

1985 *«Lo Rat-Penat: Periódich Lliterari Quincenal» (1884-1885)*. Dins: Ricard Blasco. *Constantí Llombart i «Lo Rat-Penat: Periódich Lliterari Quincenal» (1884-1885)*. València: Diputació, 1985.

1985 *El Archivo. Revista Literaria semanal* [edició facsímil], 7 vol. Alacant: Institut d'Estudis ‹Juan Gil-Albert›, 1985-1995.

1986 Salelles Cardona, Gaietà. *Un casament en Potries o Casar-se per interés*, a cura de Gabriel Garcia Frasquet. Oliva: CEIC Alfons el Vell.

1992 Cucó, Alfons; Blasco, Ricard. *El pensament valencianista (1868-1939). Antologia*. Barcelona: La Magrana.

1995 Escalante, Eduard. *Teatre original complet* (2 vol.), a cura de Josep Lluís i Rodolf Sirera. València: Edicions Alfons el Magnànim.

1996 Llorente, Teodor. *Poesia*, antologia a cura de Vicent Simbor. València: Institució Valenciana d'Estudis i Investigacions.

1996 Cabrerizo, Mariano de. *Memorias de mis vicisitudes políticas*, a cura de Gabriel Sansano. Alacant, 1996.

1997-98 Bernat i Baldoví, Josep. *Obra Completa*. Sueca/Catarroja: Imp. Palacios/Editorial Afers [Toms I-II, teatre; III-IV, poesia; V, VI i VII, premsa periòdica; i VIII, Miscel·lània].

1998 Bernat i Baldoví, Josep. *Epigramas de Cuaresma*, a cura de Josep Antoni Carrasquer. Sueca.

1999 Llorente, Teodoro. *Alrededores de Valencia*. València: Generalitat Valenciana.

2000 Serrano y Morales, José Enrique. *Reseña histórica en forma de diccionario de las imprentas que han existido en Valencia desde la introducción del arte tipográfico en España hasta el año 1868*, a cura de Nicolás Bas Martín. València: Ajuntament de València [Edició facsímil de la de 1898-1899].

2001 Llorente Olivares, Teodor. *Escrits polítics (1866-1908)*, a cura de Rafael Roca. València: Institució Alfons el Magnànim.